

ทิศทางการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในศตวรรษที่ 21
DEVELOPMENT DIRECTION OF SUNDAY BUDDHIST SCHOOL IN THE 21st
CENTURY

พระสมุห์โกมิน จันทาโก (อินทร์อยู่) PhrasamuKomin Chanthapho (Inyoo)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkronrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Koinyoo1@gmail.com

Article Received: June 11, 2020, Revised: October 17, 2020, Accepted: October 17, 2020

บทคัดย่อ

โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชนมีแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ตรงตามความต้องการและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบและถี่ถ้วนให้ส่วนต่างๆ ของสถานศึกษาได้ปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปพร้อมกัน โดยประการแรก การบริหารจัดการโดยปรับใช้แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ในการบริหารงานในสถานศึกษา ประการต่อมาคือ การสื่อสารทั้งภายในและระหว่างองค์กร ให้บุคลากรทางการศึกษาได้รับทราบในการดำเนินงานพัฒนา โดยการสื่อสารภายในเพื่อสร้างความเข้าใจในแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่ถูกต้อง และนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ ส่วนการสื่อสารระหว่างองค์กรนั้นเพื่อเพิ่มโอกาส และลดอุปสรรคในการบริหารสถานศึกษา ประการสุดท้ายคือ การสร้างความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานศึกษา

คำสำคัญ: ทิศทาง, การพัฒนา, โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ABSTRACT

Sunday Buddhist School was a learning center for youth, having guidelines for the management of educational institutions to meet the needs and achieve the arranged goals. In this regard, the administrators must consider carefully so that all sectors of the educational establishment could change and develop simultaneously. Firstly, the management by applying the concepts and theories in the administration of the educational institution, next was communication both within and between organizations for educational personnel to be informed in the development process by communicating internally to create an understanding of the correct educational institution administration and leading to effective action, moreover, as for the communication between organizations to increase opportunities and reduce obstacles in the administration of educational institutions. Finally, was building cooperation of stakeholders with educational institutions.

Keywords: Direction, Development, Sunday Buddhist School

บทนำ

การจัดการศึกษาศาสนสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนนิยมส่งลูกหลานมาศึกษาหลักพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมที่ดั่งงาม คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งได้เริ่มจัดตั้งขึ้นครั้งแรกในประเทศศรีลังกา จากนั้นได้ขยายไปยังประเทศอื่นๆ ที่มีพระภิกษุชาวลังกาไปจัดตั้งสำหรับในประเทศไทยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เริ่มกำเนิดขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2496-2500 โดยพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง (สมัยพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484) อธิบดีสงฆ์ (เจ้าอาวาส) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ องค์กรุติยสถานายกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ได้เดินทางไปดูกิจการพระพุทธศาสนาที่ประเทศพม่าและศรีลังกา เห็นพระสงฆ์ในประเทศพม่าและศรีลังกาจัดระเบียบการสอนศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนได้ผลดีมากและจัดการสอนเฉพาะวันอาทิตย์ เมื่อท่านเดินทางกลับมาประเทศไทยจึงได้ปรารภถึงการสอนศีลธรรมของคณะสงฆ์ในประเทศพม่าและศรีลังกาแก่พระเจ้าหน้าที่บริหารและพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมีดำริว่าโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์สมควรจะจัดให้มีขึ้นในประเทศไทยบ้าง เพราะเด็กและเยาวชนมีความสนใจในพระพุทธศาสนาอยู่แล้วซึ่งจะทำให้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อไป (โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562) นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกประการหนึ่ง อีกทั้งเป็นการให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนได้ศึกษาและรู้จักหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้ถูกต้องตามสมควรแก่วัยของตน ประกอบกับในสมัยนั้นพระเจ้าหน้าที่และพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้นำบุตรหลานของข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนทั่วไปที่สนใจมาฟังบรรยายธรรมและฝึกสมาธิในวันอาทิตย์ ซึ่งพากันวิ่งเล่นบริเวณลานอโศกวัดมหาธาตุฯ มาเล่านิทานและสอนธรรมะ นอกจากนี้ ทางโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้อาราธนาพระสงฆ์ดังกล่าวไปสอนธรรมะอบรมศีลธรรมแก่นักเรียนและนักศึกษาอีกด้วย ดังนั้น พระเจ้าหน้าที่และพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงดำเนินการขอเสนออนุมัติ ต่อทางสภามหาวิทยาลัยเพื่อเปิดสอนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น และได้รับอนุมัติให้เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 จึงนับได้ว่าเป็นโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งแรกในประเทศไทย หลังจากนั้นก็ได้ได้รับความสนใจมีการจัดตั้งขยายไปยังวัดต่างๆ ทั่วประเทศ (ระบบฐานข้อมูลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรมศาสนา, 2554)

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นองค์กรเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนาองค์กรหนึ่งที่พระสงฆ์จัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นแหล่งอบรมสั่งสอนเยาวชนให้มีความประพฤติดีงามมีจิตสำนึกที่ดี มีความรับผิดชอบตนเองและสังคม เป็นแหล่งให้ความรู้ความเข้าใจตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้เป็นแนวทางการประพฤติในชีวิตประจำวันได้และเป็นสื่อกลางสร้างความสัมพันธ์ที่ตระหวักบ้าน วัด และโรงเรียนอันเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเด็กเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยแห่งการศึกษาขั้นพื้นฐานและประชาชนผู้สนใจที่จะเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา สามารถเข้าเรียนและเป็นการรู้จักใช้เวลาว่างในวันหยุดเรียนเข้ามาศึกษาหาความรู้ความเข้าใจตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วนำมาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สำหรับการการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นมานั้นก็ได้วางวัตถุประสงค์หลักไว้ 5 ประการด้วยกัน คือ 1) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่วัยของตน 2) เพื่อปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน 3) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา 4) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักบำเพ็ญกุศลสาธารณประโยชน์ 5) เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นสถานศึกษาในด้านองค์กรสงเคราะห์การศึกษาตามภารกิจของคณะสงฆ์หนึ่งที่เปิดการเรียนการสอนในวันอาทิตย์ การบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษา

พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น กรมการศาสนาได้กำหนดแนวทางการปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน โดยจะปรับเปลี่ยนกระบวนการดำเนินการดำเนินงาน/โครงการในรูปแบบของการบูรณาการปฏิบัติการในลักษณะพื้นที่และการมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยมีมติมหาเถรสมาคม ระเบียบ และประกาศกรมศาสนาที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ คือ 1) มติมหาเถรสมาคม เรื่องการขยายศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของกรมการศาสนา 2) มติมหาเถรสมาคม เรื่อง รายงานผลการสอบธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก ของนักเรียนนักศึกษาที่สอบได้บันทึกลงในหลักฐานการศึกษา 3) ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550 4) ประกาศกรมการศาสนา เรื่อง การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (สุจินตนิพนธ์ หนูชู, 2556) โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขอจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แบ่งได้ 2 ส่วน ได้แก่ 1) ในกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อกรมศาสนาโดยได้รับความเห็นชอบจากเจ้าคณะแขวง เจ้าคณะเขต และเจ้าคณะจังหวัด 2) ในส่วนภูมิภาค ให้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด โดยได้รับความเห็นชอบของเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด โดยให้วัฒนธรรมจังหวัดเป็นนายทะเบียน และเมื่อจดทะเบียนแล้วให้รายงานไปยังกรมศาสนา (กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นอกจากจะแบ่งส่วนงานเป็นสำนักงานเลขานุการ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และฝ่ายพัสดุ ยังกำหนดให้มีสำนักงาน ศูนย์กลางระดับหน ทำหน้าที่ประสานงานการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ตามเขตการปกครองคณะสงฆ์จำนวน 4 แห่ง คือ 1) ศูนย์หนกลาง ตั้งอยู่ที่วัดประยูรวงศาวาส กรุงเทพมหานคร มีพระครูอุดมธรรมวาที เป็นประธานศูนย์ 2) ศูนย์หนเหนือ ตั้งอยู่ที่วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ มีพระธรรมสิทธิศาสตร์ เป็นประธานศูนย์ 3) ศูนย์หนตะวันออก ตั้งอยู่ที่วัดมหายานาราม จังหวัดอุบลราชธานี มีพระราชกิตติรังษี เป็นประธานศูนย์ และ 4) ศูนย์หนใต้ ตั้งอยู่ที่วัดแจ้ง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพระเทพปัญญาสุธี เป็นประธานศูนย์ โดยกรมการศาสนามีหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบงานสำนักงานบริหารการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทยตามควรแก่กรณี ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในความอุปถัมภ์ของกรมการศาสนาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น กรมการศาสนาจึงวางระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2547 (ระบบฐานข้อมูลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรมศาสนา, 2562)

ปัจจุบันมีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่เปิดทำการเรียนการสอนทั่วประเทศ จำนวน 3,830 ศูนย์ (กรมศาสนา, 2555) จำนวนนักเรียนทั่วประเทศที่สามารถรวบรวมได้ มีจำนวน 1,098,740 คน (กรมศาสนา, 2561) และจำนวนครูประจำแต่ละศูนย์ทั่วประเทศ มีจำนวน 26,522 คน (กรมการศาสนา, 2559) จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่มีพระสงฆ์บริหารจัดการศึกษาเพื่อบริการสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ และการสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2546) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เปิดกว้างให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9(6) คือ การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การเอกชน องค์การวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2542) คณะสงฆ์จึงมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พระสงฆ์จะต้องมีส่วนในการสอนศีลธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน คือ จัดตั้งโรงเรียนหรือจัดตั้งศูนย์การเรียนการสอนในวัดต่อจากนี้ไป วัดของพระพุทธศาสนาจะกลับมามีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งการศึกษาของชุมชนเหมือนที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต ดังนั้น พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องปฏิรูปบทบาทใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สมศักดิ์ บุญปู, 2554) จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์มีบทบาทต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนช่วยชาติมากขึ้น

สภาพการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในระยะที่ผ่านมาจะพบว่าวิกฤตการณ์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ เรื่องคุณภาพของศูนย์ฯ ที่ไม่เท่าเทียมกัน คนส่วนใหญ่อาจไม่มีสิทธิที่จะเลือกต้องยอมให้ลูกหลานเรียนในศูนย์ฯ ที่ไม่แน่ใจในคุณภาพการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มีคุณภาพเพื่อให้ประชาชนมีความมั่นใจที่จะส่งลูกหลานไปเรียนนั้นจะต้องมีการกำหนดมาตรฐานของศูนย์ฯ และทำให้การบริหารจัดการศูนย์ฯ มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดการมีมาตรฐาน คือ การดำเนินกิจกรรมและภารกิจต่างๆ ทั้งด้านวิชาการและการบริการและการจัดการได้สร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการ ทั้งผู้รับบริการโดยตรง คือ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม คือ ประชาชน และสังคมโดยรวมว่า การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ การมีมาตรฐานเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการป้องกันไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพและเกิดผลผลิตที่ไม่มีคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน (กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2554) แสดงให้เห็นว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยังไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยเฉพาะการใช้องค์ประกอบต่างๆ และกระบวนการนำมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาที่จะส่งผลถึงความสำเร็จของควมมีประสิทธิภาพและคุณภาพการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ดังผลการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษา รูปแบบและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสังคมไทย พบว่า ผู้เรียนธรรมศึกษาทุกช่วงชั้นมีความคาดหวังสูงกว่าตามสภาพความเป็นจริงทุกด้านต้องการศึกษาธรรมศึกษาเพื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับหนังสือแบบเรียนธรรมศึกษายังขาดแคลน ภาครัฐควรให้การสนับสนุนในเรื่องดังกล่าว (อเนก ขำทอง และปัญญา สละทองตรง, 2550) โดยเรื่องครูที่ทำการสอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่ขาดทักษะด้านการต่างๆ เช่น ทักษะการสอน

บทความนี้จะเสนอทิศทางการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วยกระบวนการในการพัฒนาสถานศึกษา กลยุทธ์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง สถานศึกษา การมุ่งเน้นและพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในศตวรรษ 21 อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนไปในศตวรรษที่ 21

กระบวนการในการพัฒนาสถานศึกษา

สถานศึกษาแต่ละแห่งย่อมมีบริบทแวดล้อมที่แตกต่างกัน ผู้บริหารที่ดีควรศึกษารับทราบและตระหนักถึงความสำคัญของบริบทแวดล้อมเหล่านั้นเพื่อจะได้นำมาสู่แนวทางในการบริหารสถานศึกษาให้ตรงตามความต้องการและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ ผู้บริหารจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบและถี่ถ้วนให้องคาพยพต่างๆ ของสถานศึกษาได้ปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปพร้อมกัน โดยประการแรกการบริหารจัดการโดยปรับใช้แนวคิดและทฤษฎีในการบริหารงานในสถานศึกษา ประการต่อมาคือ การสื่อสาร

ทั้งภายในและระหว่างองค์กร โดยการสื่อสารภายในเพื่อสร้างความเข้าใจในแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่ถูกต้องและนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ ส่วนการสื่อสารระหว่างองค์กรนั้นเพื่อเพิ่มโอกาสและลดอุปสรรคในการบริหารสถานศึกษา ประการสุดท้ายคือ การสร้างความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานศึกษา เช่น ชุมชน องค์กรเอกชน บริษัท ห้างร้านต่างๆ (ธีรวัฒน์ มอนโรสจอร์จ, 2561)

กลยุทธ์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องสถานศึกษา

ผู้บริหารต้องตระหนักว่า สถานศึกษาคือชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องมีบุคลากรทางการศึกษาต้องการบริหารจัดการสิ่งต่างๆ ผู้บริหารต้องมีมุมมองและแนวคิดต่อสถานศึกษาที่เป็นระบบเนื่องจากการมองงานในสถานศึกษาแยกส่วนแล้วอาจทำให้ไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาได้ เนื่องจากการขาดความเชื่อมโยง ความต่อเนื่อง และความสอดคล้องที่จะให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วม (Sense of belonging) และความเป็นหนึ่งเดียว (Unity) มีความรักในสถานศึกษาที่เรียนเหมือนเป็นของตนเอง สถานศึกษาในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้จะสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าสถานศึกษาที่ทำหน้าที่เพียงบอก สอน และผลิตเพียงผู้สำเร็จการศึกษาเท่านั้น การประสานงานร่วมมือกันในส่วนการบริหารย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะให้ชุมชนเข้ามาร่วมพัฒนาได้ ทั้งนี้สถานศึกษาจะต้องช่วยเหลือชุมชนเป็นการตอบแทนเช่นกัน เช่น อาจดึงปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน ขณะเดียวกันก็อาจจะมีการนำผลิตภัณธ์ที่เป็นภูมิปัญญามาขายในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้คนที่มีภูมิปัญญาเหล่านั้นอยู่ได้ หรือจัดงานต่างๆ ในช่วงเทศกาลสำคัญเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นต้น (วินัย ดิสงส์, 2552)

การมุ่งเน้นและพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในศตวรรษ 21

แม้ว่าการบริหารงานแบบร่วมมือทุกส่วนจะสำคัญ แต่ผู้บริหารต้องไม่ละเลยที่จะพัฒนาสถานศึกษาในส่วนของระบบงานต่างๆ ด้วย เนื่องจากแต่ละด้านย่อมมีความแตกต่างในบริบทการบริหารสถานศึกษารวมถึงรายละเอียดที่ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ จะพิจารณาหลักการมีส่วนร่วมเป็นการที่บุคคลในองค์กร หรือต่างองค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมการบริหารจัดการในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ครูสอน พระสงฆ์ ผู้เรียน และผู้ปกครอง การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ควบคู่กับมีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมีการพัฒนาโรงเรียนทั้ง 8 ประการนี้ ได้แก่

1. A focus on organizational leadership การมุ่งเน้นผู้นำองค์กร ผู้นำที่ดีต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล นำพาผู้ตามให้ก้าวไปข้างหน้าและสร้างความร่วมมือให้ทุกคนสามารถบรรลุเป้าหมายสู่ความสำเร็จได้

2. A focus on religion, morality, ethics การมุ่งเน้นด้านศาสนาคุณธรรมจริยธรรม การมีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอน มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาประพฤติตนและดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

3. A focus on human resources skills การมุ่งเน้นทักษะทรัพยากรบุคคล คนยังเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาในทุกด้านอัตรากำลังรวมถึงคุณภาพในแต่ละคนย่อมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาดังนั้น ทักษะทรัพยากรบุคคลจึงถือเป็นอีกสำคัญที่ต้องสร้างแนวคิดทุกทรัพยากรบุคคลของโรงเรียน ไม่ใช่มีเพียงครูเท่านั้น แต่รวมถึงบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ที่สามารถกลายเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนส่วนต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

4. A focus on learners is important การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center Learning) คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ผ่านสื่อ และวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความสนใจของผู้เรียนโดยมีครูเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกซึ่งต่างจากระบบการจัดการเรียนรู้ทั่วไปที่เน้นให้เด็ก

5. A focus on social adaptation and networking การมุ่งเน้นปรับตัวในสังคมและเชื่อมโยงเครือข่าย การปรับตัวทางสังคม การที่บุคคลปรับตัวเองให้เข้ากับผู้อื่นได้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งจะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันในสังคมจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้และการเรียนรู้เป็นสื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ และทักษะซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จก็คือการที่แต่ละบุคคลสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือ ข้อมูลข่าวสาร และองค์ความรู้ที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาและแสวงหาโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนเครือข่ายการเรียนรู้ก็เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เครือข่ายเป็นระบบการเชื่อมโยงระหว่างบุคคล หน่วยงาน องค์กร สถาบัน เข้าด้วยกัน ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ทรัพยากร ตลอดจนส่งเสริมการภารกิจให้มีผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6. A focus on information technology การมุ่งเน้นเทคโนโลยีสารสนเทศ การปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งได้มีบทบาทที่สำคัญต่อวิถีชีวิตสังคมของมนุษย์เทคโนโลยีสารสนเทศได้สร้างการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบใหม่จึงต้องมีการพัฒนาบุคคลที่มีความรู้และความเข้าใจในการใช้งานเทคโนโลยีจึงจะเกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพ

7. A focusing on measurement, analysis and knowledge management การมุ่งการวัดผล การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนจุดมุ่งหมายพื้นฐานคือ การวัดผลและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนและการเรียนรู้ของผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอน อย่างต่อเนื่อง บันทึก วิเคราะห์แปลความหมายข้อมูล แล้วนำมาใช้ในการส่งเสริม หรือปรับปรุงแก้ไขการเรียนรู้ของผู้เรียน และการสอนของครูการวัดและประเมินผลกับการสอนจึงเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กัน หากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดการเรียนการสอนก็ขาดประสิทธิภาพ

8. A measure of focus on cognitive and psychological (clever, good, happy) การมุ่งเน้นการวัดจากพุทธิพิสัยและจิตพิสัย (เก่ง ดี มีความสุข) การพัฒนาจิตใจด้วยการกำหนดให้คนได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วน 3 ด้าน คือ 1) การพัฒนาให้คนเป็นคนเก่งที่มีปัญญา ใฝ่รู้ รู้จักคิด มีเหตุผล ขยันขันแข็ง รู้จักพึ่งตนเองและมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม สังคม และประเทศชาติ 2) การพัฒนาให้คนเป็นคนดี มีเมตตา กรุณา กตัญญูรู้คุณ สามัคคี ซื่อสัตย์สุจริต ละเว้นจากอบายมุข มีระเบียบวินัย ประพฤติปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณ และมีความเป็นประชาธิปไตย และ 3) การพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีความสุข มีจิตใจที่มีสมาธิ สงบ เยือกเย็น แจ่มใส ร่าเริง พอใจในสิ่งที่มีและในสิ่งที่ตนทำปฏิบัติตามหลักธรรม

บทสรุป

โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์เป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชนมีแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ตรงตามความต้องการและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ ผู้บริหารจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบและถี่ถ้วนของสถานศึกษาได้ปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปพร้อมกัน โดยประการแรก การบริหารจัดการโดยปรับใช้แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ในการบริหารงานในสถานศึกษา ประการต่อมาคือ การสื่อสารทั้งภายในและระหว่างองค์กร ให้บุคลากรทางการศึกษาได้รับทราบในการดำเนินงานพัฒนา โดยการ

สื่อสารภายในเพื่อสร้างความเข้าใจในแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่ถูกต้อง และนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ ส่วนการสื่อสารระหว่างองค์กรนั้นเพื่อเพิ่มโอกาส และลดอุปสรรคในการบริหารสถานศึกษา ประการสุดท้ายคือ การสร้างความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานศึกษา สรุปลงองค์ความรู้การศึกษาดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ทิศทางการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตยในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2559). **รวม ศพอ. ทัวประเทศ ปี 2559**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). **แนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2554**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). **แนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2554**. กรุงเทพมหานคร: กรมศาสนา.
- กรมศาสนา. (2555). **ข้อมูลสถิติจากเอกสารโครงการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อเฉลิมฉลองพุทธชยันตี 2600 ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ประจำปีงบประมาณ 2555**. แหล่งที่มา <http://www.dra.go.th/download/news/25550716/โครงการและกำหนดการแต่ละครั้ง.doc> สืบค้นเมื่อ 17 พ.ค. 2562.
- กรมศาสนา.(2561). **รายชื่อศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (สถิติข้อมูล ศพอ.)**. แหล่งที่มา http://www.dra.go.th/dra_learn/main.php?filename=name สืบค้นเมื่อ 1 พ.ค. 2561.
- ธีรวัฒน์ มอนโรสงค์. (2561). **การบริหารสถานศึกษาอย่างผู้บริหารมืออาชีพ**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2542). **การคณะสงฆ์ กับ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ระบบฐานข้อมูลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรมศาสนา. (2554). **ประวัติความเป็นมา**. แหล่งที่มา http://www.dra.go.th/dra_learn/main.php?filename=about_us สืบค้นเมื่อ 17 พ.ค. 2562.
- โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2562). **ประวัติ**. แหล่งที่มา http://sunday2.mcu.ac.th/?page_id=7 สืบค้นเมื่อ 17 พ.ค. 2562.
- วินัย ดิสสงค์. (2552). **การบริหารโรงเรียนเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร: เป็นภาษาศิลปะ.
- สมศักดิ์ บุญปู. (2554). **พระสงฆ์กับการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุจินตนิท หนูชู. (2556). รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล. ศึกษานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

อเนก ขำทอง และปัญญา สละทองตรง. (2550). ธรรมศึกษาขั้นตรี ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ในปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.